

FOTOĞRAF EFEKTLERİ

© Serpil Yıldız

Fotoğrafçılıkta, görüntünün zenginleştirilmesi amacıyla başvurulan çok çeşitli yöntemler var. Çekim ya da baskı sırasında yapılan bazı müdahaleler, fotoğrafın görünüşünü tümüyle değiştirebilir. Fotoğrafi gerçeklikten uzaklaştıran, izleyende inanılması güç, gerçeküstü etkiler yaratan bu sunumları oluşturan yöntemlerin genel adı efekt.

Özellikle sık fotoğraf çekenler, bazen yeni ve farklı denemelere gereksinim duyabilirler. Eğer yenilikler peşindeyseniz, fotoğrafın yakaladığı gerçek görüntüler üzerinde, birbirinden farklı çeşitli yöntemler uygulayarak, kendinize ve fotoğraflarınızı izleyenlere yepyeni sunumlar yaratabilirsiniz. Farklı araçlarla oldukça farklı sonuçlar veren, çok sayıda efekt var. Çekim öncesinden başlayarak, makineden, objektiflerden karanlıkodaya, hatta banyo edilmiş filme ya da baskısı yapılmış fotoğraf kartına kadar pek çok aşama, efekt için kullanılmakta. Başka bir deyişle, ışık, fotoğraf makinesi, filtreler, filmler, karanlıkoda, duyarkat ya da karta yapılan müdahaleler, kısaca fotoğrafın her aşaması efekt oluşturmaya uygun. Ancak efekt uygulamaları genellikle çok dikkatli çalışmayı, bazı durumlarda da hesap yapmayı gerektirir.

Işık Efektleri

Efektler arasında en kolay uygulanabilenlerden biri ışık efektleridir. Yönü ve şiddeti denetlenebilen tek ışık kaynakları, renkli ışık kaynakları, çoklu flaş kullanımı, basit ışık efektlerinin

başında gelir. Renkli ışıklar, fotoğrafılan nesneye kendi ışıklarını vererek nesnenin gerçek etkisini değiştirirler. Renkli ışık altında, görüntülenecek alandaki beyaz bölümler ışığın rengini alırken, diğer alanlar daha farklı renkler oluştururlar. Çekim sırasında,

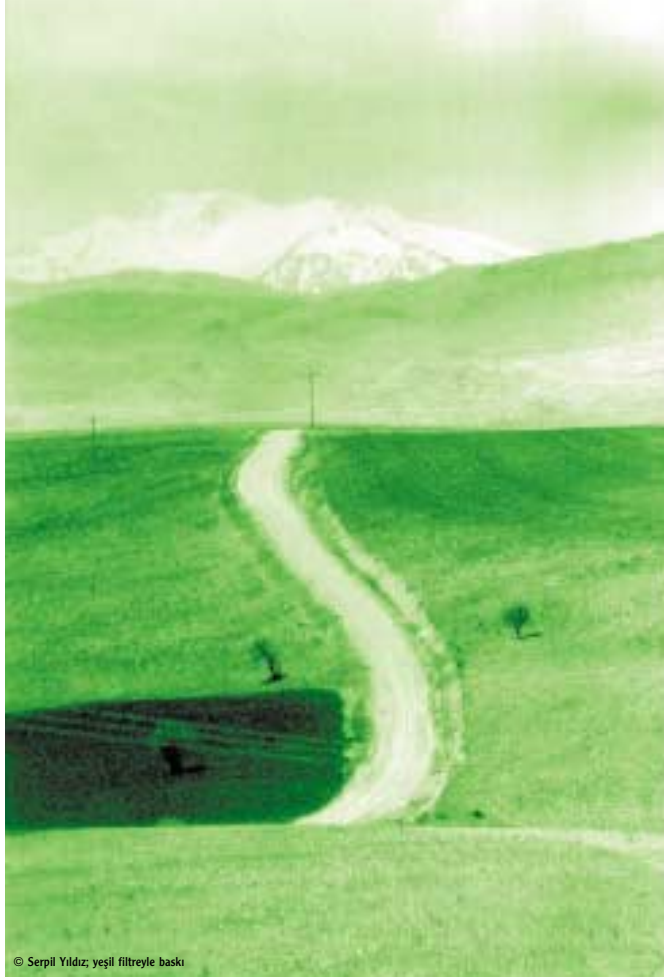
© Aynur Köymen; elle renklendirme

renkli ışığın yanısıra beyaz bir ışık kaynağı da kullanmak yararlı olur. Farklı renklerdeki iki ya da daha çok sayıda ışık kaynağının birarada kullanımı da ilginç sonuçlar verebilir. Örneğin, salt mavi ışıkta çekilen bir portrede oluşan etkiyle, mavi ve kırmızı ışıkta çekilen aynı portredeki etki birbirine pek benzemez.

Beyaz ışık kaynaklarının önüne konan renkli filtreler, renkli flaşlar ya da filtreyle renklendirilmiş renkli flaşlar; ek olarak, morötesi ışık kaynakları, mekan aydınlatmakta kullanılan sodyum lambaları gibi ışık kaynakları da efekt oluşturmakta kullanılabilirler.

Kullanılan ışık kaynağına bağlı olarak, özellikle uzun ışıklamalarda, fotoğraf çekenin ileri geri yapacağı hareketlerle, ışıkla boyama yapılabilir. Yine uzun bir ışıklama süresinde, nesnenin yer değiştirmesini izleyerek, farklı konumlarda, aynı fotoğraf karesi üzerine iki ya da daha fazla flaş patlatarak tümüyle yeni bir etki yaratmak olası. Işık efektleri yaratmakta yansıtıcılar

da etkin. Örneğin, buruşuk ya da kırılmış bir alüminyum folyodan, ya da parlak yüzeyli bir cam küreden, ya da renkli, parlak bir bardaktan elde edilen yansıma görüntüleri, aynadaki doğrudan bir yansıma görüntüsünden çok daha gerçeküstüymüş izlenimi verir.

© Serpil Yıldız; yeşil filtreyle baskı

Makine ve Objektif Efektleri

Çekim sırasında hareket ettirilen fotoğraf makinesi, durağan konularda oldukça farklı etkilerin oluşmasına neden olur. Makinenin sağdan sola - soldan sağa hareketinde yatay çizgiler, yukarıdan aşağıya - aşağıdan yukarıya hareketlerinde dikey çizgiler, çapraz hareketinde çapraz çizgiler, dairesel hareketinde de yaya benzer çizgiler elde edilir. Bu çizgilerin yoğunluğu ve görüntünün netlik derecesi hareketin hızıyla ve ışıklama süresiyle ilişkilidir.

Zoom objektifler, objektif efekti yaratmakta oldukça etkilidirler. Uygun bir örtücü hızı seçiminden sonra yapılması gereken, çekim sırasında, yalnızca objektifin odak uzunluğunu değiştirmek. Ya da başka bir deyişle, örneğin 28 - 200 mm bir objektif kullanıyorsanız, örtücünün açık kaldığı süre boyunca objektifinizin odak uzunluğunu denetleyen bileziği çevirerek, merkezden dışarı yayılan çizgileri içeren görüntü etkileri yaratabilirsiniz. Zoom patlatma denilen bu etki, konu yeterince uygun seçilmişse oldukça değişik sonuçlara ulaşmayı sağlar.

Bilindik, kaliteli optik objektifler yerine, plastik objektifler kullanarak görüntü netliğiyle oynanabilir. Bu sayede, keskinliği çok daha düşük ve daha yumuşak görüntüler elde edilir. Objektif yerine, normal bir mercek, iğne deliği etkisi yapan bir düzenek (örneğin bir folyo iğneyle delinerek objektif yerine bu malzeme yerleştirilebilir) ya da kartondan yapılacak bir tüp üzerine takılan basit bir mercek kullanarak, objektif efektleri çeşitlendirilebilir.

Filtre Efektleri

Objektifin önüne takılarak kullanılan filtreler çok çeşitli. Her filtrenin yarattığı etki diğerinden farklı. Görüntüyü yumuşatmada kullanılan yumuşatıcı filtreler, sis etkisi yaratan sis filt-

© Serpil Yıldız; doku çalışması

© Selim Aytacı, negatiften baskı

releri, görüntüyü renklendirmeyi sağlayan tek, iki ya da üç rengin birarada kullanıldığı dereceli filtreler, görüntüye gökkuşağı eklemeyi sağlayan gökkuşağı filtreleri, görüntüyü çoğaltan çoğaltma filtreleri, yıldız ve parıltı filtreleri, kısmi çizgisellik filtreleri özel efekt yaratmada etkin olanlar.

Film Efektleri

Film efektleri iki ayrı başlıkta ele alınabilir: Film seçimi ve filme banyo sırasında müdahale.

Gün ışığında kullanılan tungsten filmler, ya da tungsten aydınlatma ya-

pılmış yerlerde günışığı filmler kullanmak görüntülerin farklılaşmasını sağlar. Kızılötesi filmler, renkleri çok değiştirir. Film hızları da bir efekt olarak kullanılabilir. Işığın az olduğu ortamlarda hareketli konular için düşük hızlı filmler (50 -100 ISO) seçilebileceği gibi, aydınlık ortamlarda kullanılacak yüksek hızlı filmler (400-1600 ISO), gren denilen taneciklerin büyümesine yol açarak görüntünün keskinliğini azaltırlar.

Her filmin banyo edilme kuralları belirlidir. Banyo kurallarında yapılacak değişiklikler farklı efektlerin oluşmasına neden olur.

Banyo sırasında, banyo sürelerini değiştirmek yoluyla müdahale etmek bir yol. Bir başka yol da filmin banyo malzemesini değiştirmek. Örneğin say-

© Serpil Yıldız, rölyef çalışması

Diğer Bazı Efektler

Elle renklendirme işlemi, hem film, hem de basılmış kart üzerine uygulanabilir. Negatif renklendirme işlemi için, fotoğraf malzemesi satan mağazalardan bulunan, amaca uygun boya malzemesine ve çok ince fırçalara gereksinim duyulur. Film renklendirmede dikkat edilmesi gereken en önemli unsur, baskıdan sonra rengin zıt renge dönüşeceği. Baskı sırasında agridizörün renkli filtrelerini kullanarak başka etkiler yaratmak da olası. Pozitif renklendirme için farklı kalınlıkta fırçalara, kurutma kağıdına ve boyaya gereksinim var. Suyu ıslatılan fotoğraf kartı, üzerindeki fazla su alındıktan sonra boy-

maya hazır hale gelir. Renklendirmede geniş alanlar için geniş fırça kullanmak, kart üzerinde fırça izi kalmasını önler. Her boyama işleminin ardından kurutma kağıdıyla fazla boyaların alınması yararlıdır.

Çoklu fotoğraf çekimleri farklı efektler yaratmakta başvurulan bir başka yöntem. Aynı fotoğraf karesi üzerine iki ya da daha fazla sayıda görüntünün çekilmesi mantığına dayanır. Böyle bir çekim sırasında, her çekim için ışıkla hesaplarnın dikkatlice yapılması, sonuç görüntünün kalitesini doğrudan etkiler.

Saydam filmlerle yapılan bazı uygulamalar da efekt aracıdır. Bunlar arasında en yaygın projeksiyondan yansıtılan bir görüntünün önüne yerleştirilen nesnenin görüntülenmesidir. Yansıtılan görüntü

dam filmi, kızılötesi filmi ya da gün ışığında çekilmiş tungsten filmi renkli negatif film banyosuyla yıkamak, renklerde inanılması güç değişimlere yol açar ve farklı efektlerin oluşmasını sağlar.

Karanlıkta Efektleri

Karanlıkta, çoğu alışılmadık görüntüye ulaşmak için oldukça iyi bir ortam. Efekt yaratmak için kullanılan çok sayıda teknik var. Sertleştirme, solarizasyon (ışıkla soldurma), fotoğraf baskı, rölyef, gren, maskeleye karanlık odada yaratılan efektlerin başında gelenler. Bazı efektlerin yöntemleri şöyle:

Sertleştirme, yalınlaştırarak nesneyi açığa çıkarmakta kullanılan efekt yöntemi. Bu yöntemle bir S/B negatifin içerdiği gri tonları, siyah-beyaza dönüşür; kontrast çok yüksek olur. Negatiften kontakt baskı yoluyla pozitif alınır. Bu işlemle elde edilen pozitifte gri tonları azalır. Pozitiften yeniden negatif elde edilir. İşlem bütün gri tonları oratadan kalkıp, yalnızca siyah-beyaz kalıncaya kadar sürdürülür. Sertleştirme işleminde yüksek kontrastlı tire ya da grafik filmler ve fotoğraf baskı kartlarıyla kontrast çalışan geliştiriciler kullanılır.

Sabatier etkisi olarak da anılan solarizasyon, ışıklanmış bir filmin ya da baskı kartının, geliştirme işlemi sırasında kısa süreyle şiddetli bir ışıkla yeniden ışıklandıktan sonra banyo, işlemlerinin sürdürülmesiyle yaratılan bir

zemin olarak kullanılabilceği gibi, nesnenin üzerine düşürülerek yapılan çekimlerle ilginç efektler elde etmek de olası. Özellikle saydam filmlerle kolayca yapılan sandviç görüntüler de uygun konuların seçilmesi halinde oldukça etkileyici olabilirler.

Polaroid (instant) filmlerin kullanılması halinde, bu tür filmlerin yapıları sayesinde, görüntünün gelişme sürecinde yapılacak müdahaleler de yine farklı görüntülere ulaşmayı sağlar.

Duyarkat üzerine yapılacak müdahaleler de ilginç görüntüler verir. En basit müdahale bir toplu iğneyle duyarkat yüzeyini, istenilen biçimde kazıdır.

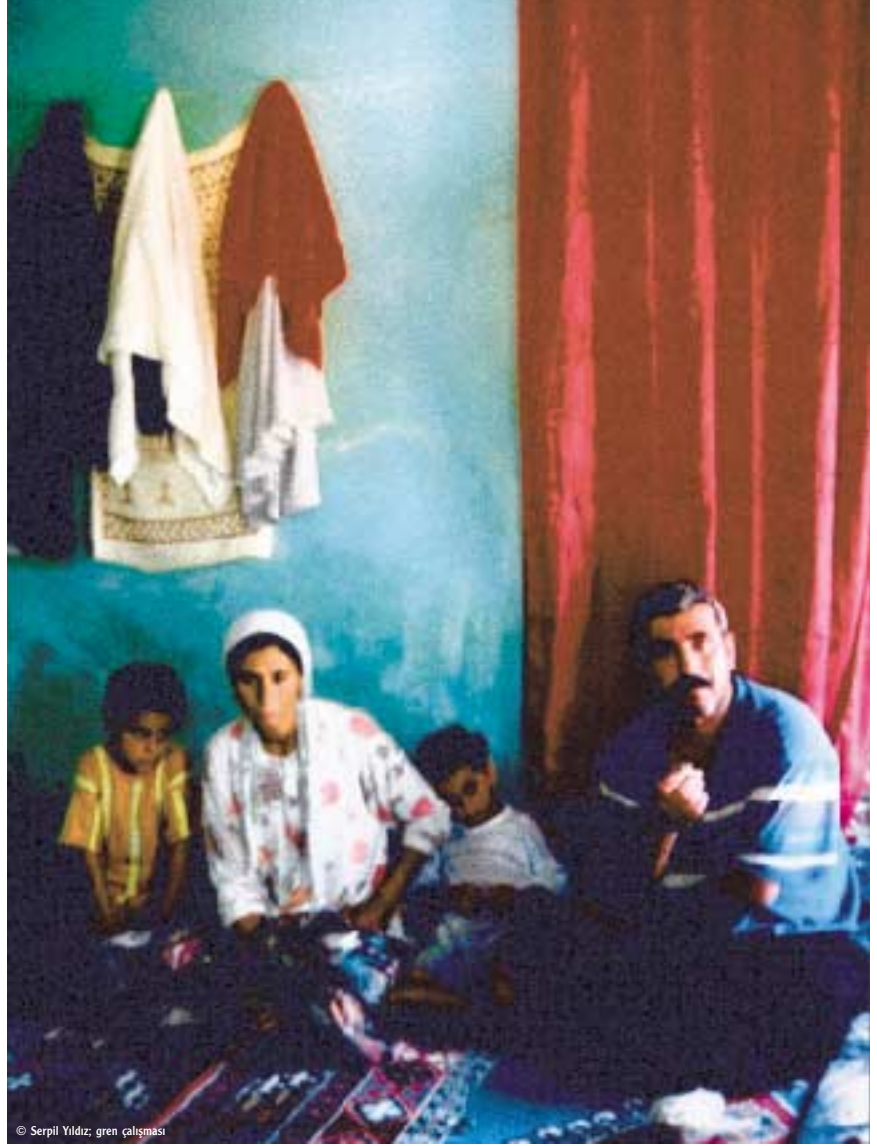
Baskı sırasında filmi sağa - sola ya da aşağı yukarı hareket ettirmek bile bir efekt yaratır.

efekt yöntemi. Kullanılan filmin, kağıdın ve geliştiricinin türüyle, ara ışıkla- ma sırasında kullanılan ışık kaynağı- nın şiddeti, sonuç görüntünün değış- mesine neden olan unsurlar. Solari- zasyon efekti kontür çizgileri yaratır ve daha gri tonların elde edilmesini sağlar. Kısmi, ikili ya da üçlü solari- zasyon uygulamaları yapmak olası.

Karanlıkodada uygulanan bir baş- ka teknik de tonlara ayırma. Kontrast geliştirici ve yüksek kontrastlı filmler kullanılarak, bir negatiften, farklı de- ğerlerde negatif ve pozitif elde edilir. Bunlar üstüste çakıştırılarak yeniden basılır. Renkli tonlara ayırma işlemi yapılırsa, renkli fotoğraf kartı, renkli banyo ve renk filtreleri kullanılır. Ça- kıştırma tekniğı de S/B ton ayırma iş- leminden biraz farklıdır.

Çoklu baskı, iki negatifin üstüste birleştirilerek basılması yoluyla uygu- lanan efekt yöntemi. İki negatifle bas- kı yapıldığı için yoğunluk denetiminin yanısıra, seçilen konuların birbirleriyle uyumu da önemli.

Kabartma efekti anlamına gelen rölyef, negatifle pozitifin birleşimin- den elde edilir ve görüntüde kabartma varmış etkisi uyandırır. Kontakt baskı yöntemiyle, negatiften pozitif elde edi- lir. Negatif ve pozitif filmin duyar kat- ları birbiri üzerine gelecek biçimde azıcık sağa-sola ya da yukarı - aşağı kaydırılarak yerleştirilir ve baskısı ya- pılır. Negatif - pozitif işlemleri yapılır- ken, bunlardan birinin netliğı bilerek bozulursa, yumuşak rölyef efekti elde edilir.

Fotoğrafçıya Notlar

Efekt oluşturmak için ister çekim sırasında, ister karanlıkodada yapıla- cak bir çok uygulama var. Bütün bu efektlerin seçiminde önemli olan; fo- toğrafçının ne yapmak istediğine kar- rar vermiş ve nasıl yapacağını biliyor olmasıdır. İyi bir efekt fotoğrafçısı ol-

mak pek kolay değıl. Kullanılacak efektlerin sonuçlarını önceden kestir- mek, ciddi bir birikim ve deneyim ge- rektirir. Özellikle karanlıkoda uygu- lamaları, uzun saatler boyunca, çok has- sas işlem yapmayı gerektiren, oldukça zahmetli bir süreç. Hem malzeme, hem de zaman kaybıyla sonuçlanma olasılığı da yüksek. Yine de merakları- nızı gidermek, yeni ve ilginç görüntü- lere ulaşmak, bunların nasıl gerçekleş- tiğine tanıklık etmek, sonuçları hak- kında deneyim sahibi olmak, başkala- rınca yapılmamış işler yapmak gibi olumlu yanları da var.

Bu yazıyla bazı efektler hakkında genel bir bilgilendirme yapmayı hedef- ledik. Gerçekten uygulama yapmak is- terseniz, bu konularda yazılmış ayrıntı- lı uygulama biçimlerini ve karanlıkoda gerekli işlemlere özgü reçeteleri ileri düzey fotoğraf kitaplarında bula- bilirsiniz.

Serpil Yıldız

Kaynaklar;
The Black and White Handbook, A David & Charles Book, UK, 1997
B. Erutku, Fotoğraf Akımları ve Kullanılan Teknikler; Marmara Üniver- sitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Fotoğraf Bölümü Yayınları
J. Hedgecoe; The Photographers Handbook, Ebury Press, London, 1992
M. Langford; Yaratıcı Fotoğrafçılık, İnkilap Yayınları, 1991

